



Организација Северноатлантског уговора (НАТО) створена је да брани своје земље чланице од експанзионизма Совјетског Савеза након Другог светског рата. Земље Источне Европе биле су гутане једна по једна. Деценијама је постојала озбиљна могућност опште војне инвазије Западне Европе. Генерације официра НАТО суочавале су се с проблемом одбране легендарне "пукотине Фулда" у Западној Немачкој кроз коју се очекивао напад совјетских тенковских колона.

Европска унија настала је у истом периоду после Другог светског рата. У њеној суштини биле су географски повезане нације које су желеле тешње да сарађују због узајамне користи. То је значило слободу кретања, лакше и слободније преношење производа и раст животног стандарда за све. То је, такође, значило и усаглашени напор да се избегне понављање европских ратова који су вековима харали континентом. Неки су визионари желели да је претворе у неку врсту Сједињених Држава Европе. Други су имали циљеве који су били нешто више ограничени, али су основу представљале заједничке вредности демократије, људских права и припадања "европејству".

Колапс комунизма, распад Совјетског Савеза и крај Варшавског пакта били су победе и за НАТО и за ЕУ. НАТО је Западу пружао суштински штит за обуздавање комунистичке претње. Али несумњиви економски и људски успеси Европске уније, који су били у оштром контрасту са сиромаштвом у оквиру Варшавског пакта, стога су исто толико допринели доказивању мана комунистичког система и његовом поткопавању.

Победивши у хладном рату, међутим, обе организације суочиле су се с изазовом како се поставити према управо "ослобођеној" Источној Европи. Пошто је његов разлог за постојање био бачен у историјску корпу за отпатке, НАТО је логично могао да буде распуштен уз гласну прославу "успешне окончане мисије". Уместо тога, он је наставио да се шири и преузима нове задатке, укључујући мисије "изван зоне" које првобитно нису биле предвиђене, и помажући демократску транзицију и стабилизацију земаља бившег совјетског царства и бивше Југославије.

НАТО је то урадио у некој врсти незваничног партнерства с Европском унијом. Он је пружио безбедносне гаранције и помогао реформу војних структура земаља Централне и Источне Европе, а ЕУ је пристала да условно отвори своја врата овим земљама ако се оне буду придржавале не баш високо постављених прописа, декрета, практичних поступака и програма неопходних за све друге земље чланице ЕУ. Привлачност чланства у ЕУ и могућност далеко већег животног стандарда биле су више него довољна шаргарепа да убеди већину тих земаља да своје кораке у транзицији, с подједнаким пролазним циљевима, повуку брже него што би то иначе урадиле.

Као што је очигледно показао недавни самит НАТО, али и дебате о будућем курсу Европске уније, над сваком од ове две организације надвијају се озбиљни изазови. Они укључују:

- Обе организације изишле су ван својих почетних оквира и сада и у НАТО и у ЕУ постоје радикално различита гледишта о будућим правцима. Ове разлике повећавале су се геометријски како су придодавани нови чланови. На једном крају НАТО спектра су земље као што су Пољска и балтичке државе које на ту организацију још гледају пре свега као на суштинску одбрамбену алијансу против Русије. На другом крају су земље које су му се придружиле више због престижа него због било чега другог и не намеравају да играју било какву војну улогу или да рачунају на НАТО кад се ради о помоћи у питањима безбедности. У Европској унији има појединаца и земаља који желе да она постане далеко више централизована него што је сада, као и оних који већ показују отпор према бриселској бирократији.

- Обновљена Русија агресивно намеће своју улогу у свету. Поред тога, њом управља бивши агент КГБ који с непријатељством и сумњом гледа и НАТО и ЕУ. Он нарочито гледа на ширење НАТО у "блиско иностранство" Русије готово као на "часус белли". У суочавању с непријатељском Русијом, ширење НАТО у балтичке земље с чисто војног становишта било је опасан корак. Тврди отпор Русије предложеном одбрамбеном систему пројектила који се планира за Пољску и Чешку Републику наговештава још затегнутије односе у будућности. То чини и комбинација ослањања ЕУ на руске ресурсе нафте и гаса и све већи јаз између демократске Европске уније и аутократске Русије.

- Окончао се осећај из 1990-их да се светом шири талас демократизације, а многи сматрају да он сада опада. То има импликације не само на ширење НАТО и ЕУ, већ и на односе обеју организација с нечланицама као што су Русија, земље Евроазије, па чак и оне на Балкану.

- Колапс совјетског царства довео је до тога да се земље чланице НАТО далеко слободније држе сопствених политичких циљева (као што је Грчка која је одбила чланство Македоније због спора око имена). Довео је и до двоструких стандарда где неке земље носе терет заједничких одлука као што је ангажовање у Авганистану, а друге отворено избегавају своје одговорности.

- Многе земље које се сада надају чланству у НАТО или ЕУ географски су веома удаљене (оне у Евроазији) од Западне Европе, а још су удаљеније у филозофском смислу. Сваки талас експанзије постаје све више проблематичан. Но, затварање врата пред потенцијалним кандидатима из тих земаља такође има негативне импликације.

- Многе нове чланице НАТО и ЕУ биле су прерано примљене, бар кад се ради о њиховом војном/политичком/економском развоју и општој демократској транзицији. Као резултат тога, интерне операције у оквиру обеју организација постале су теже.

- Пракса доношења одлука консензусом у обе организације боље је функционисала кад је број чланица био мали, а спољне претње велике. Она функционише све слабије како се број чланица повећава. Превише често земље чланице спречавају неку акцију због чисто домаћих политичких разлога или краткорочних добитака на рачун нових аспираната из суседних земаља.

Многи од интерних проблема с којима се суочавају ове две организације сад се показују у овом региону. Хрватска се суочава с потенцијалним ветом Словеније на чланство у Европској унији као уценом због граничних спорова. Грчка је ставила вето на чланство Македоније у НАТО због проблема око имена и вероватно ће урадити исто кад се буде радило о захтевима Македоније и Турске за чланство у ЕУ. Босна тренутно подрхтава, а њено склизнуће у нестабилност вероватно спречава обећање ближих веза с ЕУ и с НАТО које она по остварењима (и политичком систему што га је наметнуо Дејтон) и не заслужује. Европска унија притиска Холандију да олакша ригидно условљавање према Србији, а које је сама ЕУ применила према Хрватској захтевајући изручење свих оптуженика Хашком трибуналу, не зато што верује да је Србија потпуно спремна за споразум о стабилизацији и придруживању, већ зато што се плаши политичких последица у Србији ако га не буде понудила. И НАТО и ЕУ су у сукобу с Русијом око Косова, а једнострано проглашење независности је изгледа само заострило проблем. Русија је, сада, на пример, оштро упозорила ЕУ против пуног размештања њене мисије Еулкс.

Свет је постао веома сив

Пише: Вилијам Монтгомери
недеља, 20 април 2008 22:44

Уместо црног и белог света хладног рата, и ЕУ и НАТО се сада суочавају са светом који је постао веома сив. Време је - и потреба - да обе организације искључе "аутоматског пилота" и донесу неке важне одлуке о свом будућем курсу које узимају у обзир веома различити свет у којем сада живимо.

(Данас)